

Селезньова Г.О.
доцент кафедри економіки підприємства
та організації бізнесу,
*Харківський національний економічний
університет імені Семана Кузнеця
м. Харків, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток цифрової економіки відбувається в усьому світі та у всіх сферах життя суспільства завдяки інноваційному зростанню та трансформації процесів внаслідок появи нових технологій.

На еволюцію економічних процесів впливають велика кількість чинників: стрімка зміна технологій; трансформація ринків та галузей з формуванням екосистем на основі цифрових платформ, через що втрачають значення традиційні бар'єри входу на ринок, межі набувають рухливості і постійно змінюються; надмірність фінансового капіталу; зміна мотивації працівників та ринку праці; зміна характеру конкуренції в бік моделі со-конкуренції та партнерства при пошуку та створенні нових ринкових ніш/ринків; нові моделі поведінки споживачів, які перестають бути пасивними учасниками процесу отримання товару/послуги.

Цифровізація бізнесу допомагає вивести компанію на новий рівень, підвищити лояльність клієнтів до бренду та впроваджувати нові інструменти швидко та ефективно. Знижуються витрати на маркетинг, покращується конверсія за оцінками експертів, цифровізація дозволить оптимізувати виробничі та логістичні операції, підвищити ефективність ринку праці, продуктивність обладнання, ефективність НДДКР, знизити витрати ресурсів та виробничих витрат. Цифровізація стає важливим чинником конкурентоспроможності.

Переваги розвитку цифрового бізнесу полягають у вирішенні різноманітних соціально-економічних та технологічних завдань, які включають: залучення інвестицій у підприємницьку сферу; появу нових продуктів та нових ринків; скорочення витрат на ведення підприємницької діяльності; посилення конкуренції; виникнення нових професій та робочих місць; зростання продуктивності, ефективності виконання процесів; збільшення податків; посилення дифузії інновацій; інноваційне зростання тощо.

Не дивлячись на великі переваги, загально визнано, що цифровізація економіки справляє суперечливий вплив на розвиток економіки та суспільства загалом.

На сьогодні можна констатувати наявність різних ризиків та перешкод на шляху до цифрової трансформації України [1]: з боку зовнішніх чинників; ресурсні обмеження (перш за все, фінансові [2]); через людський чинник. Такі проблеми призводять до того, що зараз 90 % підприємств, які не є цифровими вже зіткнулися із зростанням конкуренції з боку підприємств, які активно впроваджують цифровізацію. 71% підприємств згодні, що відсутність

впровадження цифрових технологій призводить до зниження їх конкурентоспроможності. Підприємства, які пройшли успішну трансформацію, в 7 разів частіше називають цифрові технології конкурентною перевагою та джерелом отримання вигоди [3].

Конкурентними перевагами на рівні окремих компаній і виробництв називають наступні [1]: позбавлення від посередників; оптимізація витрат; прискорення всіх бізнес-процесів, у т.ч. за рахунок зниження часу комунікацій; скорочення часу реакції на ринкові зміни, зменшення термінів розробки продукції і послуг та виведення їх на ринок; краще розуміння своїх споживачів і підвищення якості продукції та послуг; створення нових продуктів і послуг, підвищення гнучкості пропонованих продуктів і їх високої адаптивності під нові очікування або потреби споживача.

Отже при переході до цифрової економіки відбуваються зміни в умовах конкуренції. Наприклад, конкуренти можуть стати партнерами, об'єднуючись на базі цифрових платформ та спільного використання.

У той самий час виникає протилежне явище – конкурентний підрив. Це несподівана поява конкурентних переваг у новачка, наприклад, за рахунок стартапу або доступу до глобальних цифрових платформ для проведення досліджень, розвитку, маркетингу, швидких продажів та дистрибуції. Джерелами конкурентного підриву за рахунок впровадження цифрових технологій також може бути здатність перетинати межі галузей. Розмір компанії також може стати конкурентною перевагою за умови ефективності. Усе це – зрушення із боку пропозиції.

На підрив конкурентів у бізнесі можуть впливати зміни з боку ринкового попиту. Цифрові технології створюють прозорість, нові моделі споживчої поведінки на основі доступу до мобільних мереж та даних. У відповідь компанії адаптують методи розробки, маркетингу та постачання, змушені створювати нові продукти та послуги. Підприємства змінюють форми та методи бізнесу, отримуючи можливість створювати вартість у нових сегментах ринку або знаходити нові центри створення вартості у своїх колишніх галузях.

Отже, конкурентний підрив як із боку попиту, так і з боку пропозиції змушує компанії завжди бути інноваційними, тобто постійно перебудовуватися та змінюватися. Таким чином, можна зробити висновки щодо збільшення впливу цифрових технологій та рівня їх використання суб'єктами господарювання на конкурентне середовище та рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. До особливостей впливу цифровізації економіки на конкуренцію та конкурентні відносини можна віднести:

розвиток моделі співконкуренції та партнерства замість чистої конкуренції, яке доцільне при пошуку та створенні нових ринкових ніш/ринків;
зниження витрат взаємодії між суб'єктами ринку. В результаті багато ринків, які раніше були локальними, стають глобальними. Для суб'єктів ринку це означає зменшення їхньої залежності від розташування покупців і постачальників та розширення кола конкурентів;

зближення бізнесів, у тому числі і прямих конкурентів для досягнення синергетичного ефекту обміну даними про клієнтів та їх переваги, що в довгостроковій перспективі підвищує лояльність останніх до постачальників благ, а бізнесу дозволяє більш якісно та швидко реагувати на вподобання клієнтів, що змінюються;

суттєве зниження бар'єрів для входу в галузь, їх рухливість та зміна. Через зниження витрат взаємодії між суб'єктами ринку багато локальних ринків стають глобальними. Для суб'єктів ринку це означає зменшення їх залежності від розташування покупців і постачальників та розширення кола конкурентів;

підвищення рівня непередбачуваності поведінки споживачів, що обумовлено активізацією їх ролі у процесі отримання товару/послуги. Вони отримують вільний доступ до ринкової інформації, стають більш вимогливими до сервісу та змінюють своє ставлення до цінності на різних рівнях піраміди.

Серед основних перешкод впровадження цифрових технологій для вітчизняних підприємств можна виділити низьку бізнес-культуру, нестачу капіталу та високу вартість компетентного персоналу.

Список використаних джерел:

1. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. К. : Центр Разумкова. Видавництво "Заповіт". 2020. 274 с. Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf

2. Компанієць В. В., Крацер В. В. Щодо впливу цифрової революції на економіку та людину: ефекти цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68. С. 33-50. Режим доступу: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/188989>

3. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2. С. 4–12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2018_2_3